

АНАЛИЗА БИЛАНСА

Додатак „Народном Благостању“

БРОЈ 51

БЕОГРАД, 19 ДЕЦЕМБАР 1931.

ГОДИНА III

Садржај:

Рудник „Костолац“, Борђе Вајферт а. д., Београд.
Valjevaska štedionica — Valjevo.
„Траверс“ д. д. за индустрију и промет железничким праговима.
Импрегнација дрва, електрична пила и млин д. д. — Карловац.
Творница паркета и паропила д. д. у Загребу.

РУДНИК „КОСТОЛАЦ“, БОРЂЕ ВАЈФЕРТ А. Д., БЕОГРАД.

Не можемо анализирати рудник угља „Костолац“ а. д., а да не скренемо пажњу наших читалаца на наше раније анализе: за 1928. годину у „Народном Благостању“ од 4. маја 1929. године, број 13. страна 202 а за 1929. годину у додатку „Народног Благостања“ од 28. јуна 1930. године, број 26., страна 117. У тим смо анализама веома опширно реферисали о постанку предузећа као и о осталим детаљима тако да имамо овде већ много података, које можемо сматрати као познате и које због тога више не треба понављати. Оно, коме има сада да се посвети пажња, то је рад „Костолаца“ у току 1930. године и упоређење тога рада са оним у претходним годинама.

Наша индустрија угља у последње време нема баш најповољнију коњунктуру. С једне стране утиче на њезин ефекат рада конкуренција иностранства, која због хиперпродукције немачке, пољске и енглеске продукције и њиховог демпинга на нашем тржишту стално притискује на цене. Тако видимо, да се на нашем унутрашњем тржишту цена угља већ скоро пет година непрекидно смањује. Са државном железницом постоји у погледу набавке тешка борба; за потребне количине као и за цене. А државне железнице наш су највећи потрошач. Упркос чињенице, да су последње неколико година транспортне цене остале непромењене, у колико чак нису и повишене, стално се потискује цена горивог материјала, у првом реду угља. А при томе несмемо изгубити из вида, да је индустрија и производња угља веома интензивна капиталом и да се оно због специјалних прилика и околности не може произвољно регулирати. Све то, обустава рада, нови погон, повећање или појевтињење производње везано је и условљено огромним инвестицијским трошковима који изискују опет огромна финансијска сретства, са којима наша домаћа индустрија не може увек да располаже у потребној и довољној мери. Она су код нас релативно и сувише скупа. А при томе треба стално водити и рачуна о иностраним понудама, о њиховим намерама, њиховом демпингу и последицама.

Код оваковог стања ствари потпуно је јасно да су прилике наше индустрије угља у 1930. години биле врло тешке. И то за све руднике и сва подuzeћа без изузетка. Дирекција „Костолаца“ од тих прилика није искључена, и ако има она у томе погледу можда још најбоље услове а тиме у вези и извесна преимућства према осталим рудницама. Она има да се бори противу и сувише ниских цена али има ту повољну околност, да не мора тражити муштерије за сву своју производњу, већ само за извесне количине. Она се према томе не мора упуштати у конкуренцију са другим домаћим предузећима, и не мора водити оне тешке бриге око пласирања производње, барем не за главни контингент. Оно што „Костолац“ даје на тржиште, то су вишкови који прелазе потребе Вајфертове пиваре и његовог бродарства.

У самој фирми рудника „Костолац“ налази се и име г. Борђа Вајферта, који је оснивач тог предузећа и његов главни акционар. Раније је „Костолац“ припадао његовој приватној имаовини, али као што је Вајфертова пивара у 1920. години претворена у акционарско друштво, тако исто је претворен у анонимно друштво 1924. године и рудник „Костолац“. Његова је главница утаначена на 10 милиона динара, а подељена је на 8000 комада акција гласећих на име и 2000 комада гласећих на доносиоца. Тиме је „Костолац“ формално јуристички постао самостално предузеће и ако је вођство и иницијатива и даље остала у рукама г. Б. Вајферта.

Ми смо већ имали прилику да напоменемо, да је „Костолац“ за Београд ван сваке конкуренције. Његова производња угља, врло добар лигнит од просечно 3500 калорија добива се у Костолацу, на Дунаву, одмах испод ушћа Мораве. Таквог положаја у погледу на његова саобраћајно-трговачко преимућство код нас уопште нема ни једно предузеће угља. То је важно из два разлога: главни потрошач, пивара налази се у Београду и Панчеву, а што се тиче произведених вишкова угља, то се и они у престоници лако могу пласирати; лигнит „Костолаца“ нарочито је подесан за електро-индустрију, која га у велико употребљава.

Производња у последњим годинама показује следећу слику:

1927. године	97.483 тона
1928. године	123.102 тона
1929. године	109.067 тона
1930. године	120.250 тона

При томе вреди напоменути, да се сва производња брзо пласира и да се не ради са већим непродатим лагерима. Производња је дакле веома константна; у колико је 1929. године подбацила, има се приписати нарочито тешким мразевима у јануару и фебруару и замрзнутом воденом путу Дунава, који једини долази у питање за транспорт угља од „Костолаца“ до Београда. Тај се транспорт обавља и сопственим лађама рудника, које такођер претстављају једну врло велику вредност — о чему ће мало доцније бити говора.

За анализу биланса и оцену рада рудника „Костолац“ од највећег је интереса упоређење главних билансних позиција за неколико година. Ми смо то урадили у наредној табели, у којој доносимо најважније билансне позиције за последње четири године. Добијамо следећу слику:

Рачун изравњања.

Актива	1927. г.	1928. г.	1929. г.	1930. г.
у хиљадама динара				
Готовина	722	273	535	268
Непокретности	2.142	2.227	2.191	2.152
Концесија „Костолац“	5.500	5.500	5.500	5.500
Машинерија	785	797	757	606

Железничка постројења	1.746	1.970	2.164	2.031
Млинске инсталације	360	326	301	271
Покретни инвентар	1.096	921	1.111	810
Пловни објекти	13.066	16.296	16.778	17.768
Инвентар пловних објеката	1.231	1.589	1.647	1.785
Угаљ и материјал	971	695	866	891
Дужници	6.974	7.826	7.462	9.707
Кауције, ефекти	110	110	110	50
Разна актива	1.696	4.411	4.522	8.163
Губитак	879	—	339	—
Пасива				
Главница	10.000	10.000	10.000	10.000
Резервни фонд	11	11	32	32
8% Обвезнице	14.900	14.900	14.900	14.900
Пасивне менице	6.000	3.000	4.000	3.600
Повериоци	5.008	9.611	10.122	12.320
Разна пасива	1.252	5.347	4.983	3.857
Добит	—	1.035	—	294
Мање губитак у 1927. г.	—	879	—	—
Добит исказана	—	155	—	294
Збир биланса	37.282	43.135	44.147	50.003

Рачун губитка и добитка.

Расходи				
Пренет губитак	—	879	—	339
Администрат. трошкови	2.840	3.306	3.655	3.067
Бродарство	822	255	273	131
Отписи	—	—	428	539
Млин и газдинство	—	—	—	39
Добит	—	—	—	294
Приходи				
Пренета добит из раније године	188	—	123	—
Рудник	2.586	4.583	3.891	4.409
Млин	8	10	3	—
Економија	—	3	—	—
Губитак	879	—	339	—
Разни приходи	—	—	—	2
Збир прихода	3.663	4.597	4.357	4.411

Рефлексије на основу ових података веома су интересантне: збир билансе нам показује, да су сретства „Костолаца“ порасла у 1930. години на 50 милиона динара; према 1927. години ово значи повећање за 13 милиона а према 1929. години, дакле последњој, пораст од 6 милиона динара. Од тога отпада у 1930. години на повериоце 12.32 милиона динара; према ранијој години они су порасли за 2.2 милиона, што је у вези са повећањем позиције дужника; у очи тешке конкуренције и дезолатних привредних прилика морао је и рудник „Костолац“ да лиферује свој угаљ на дуже рокове плаћања — а своје дужнике је финансирао помоћу повериоца. Пети део обртног капитала отпада на главницу (10 милиона), 32 хиљаде динара износи резервни фонд а 294 хиљаде чиста добит. Да би појачала своја сретства, издала је дирекција „Костолаца“ и 8% облигације, у износу од 14.9 милиона динара. Акцепти, односно пасивне менице, као што их назива предузеће износили су 1927. године још пуних 6 милиона динара; у 1928. години они су смањени на 3 милиона, да би се у 1929. години поновно попели на 4 милиона; у последњој, 1930. години, смањени су за 400 хиљада на 3.6 милиона динара. Знатно повећање показује позиција „разна пасива“: у 1927. години исказана је са свега 1.25 милиона, у 1928. и 1929. години варира око 5 милиона, али се у последњој, 1930. години попела на 8.86 милиона динара.

Актива је необично опрезно билансирана, због чега мора да претставља непримерно већу вредност. Рудничка концесија је процењена и билансирана непромењено са свега 5.5 милиона, а непокретности, покретности и машинерија

стављена су у биланс са истим износом. Пловни парк и његов инвентар порастао је према исказаној билансној вредности за преко један милион на 19.5 милиона динара; из овога излази, да је вредност рудника са свим непокретностима и покретностима покривена главницом, а пловни парк обвезницама и акцептима, док су дужници финансирани путем повериоца; код дужника ми смо већ напоменули, да су порасли за 2.3 милиона динара на 7.9 милиона. Вредност парног млина је исказана са 270 хиљада, (према 1927. години отписано је 90 хиљада динара) а угаљ и материјал је унесен у биланс са скоро непромењеним износом као и лане.

У рачуну губитка и добитка има ове године врло интересантне промене. Пре свега пада у очи, да су управни и административни трошкови знатно редуцирани према 1929. години. Од 3.65 милиона на 3.06 милиона односно за 20%. То је у овим тешким приликама једна веома похвална и потребна мера, којом се не може поносити свако предузеће. Смањени су такођер и издаци за бродарство, од 273 хиљада на 131 хиљаду динара. О ригорозном и опрезном билансирању доказују и повећани отписи, који су ове године са 540 хиљада за пуних 110 хиљада већи но лане.

Бруто приходи ове су године већи но у 1929. години, због повећане производње, а износе 4.4 милиона динара, тако да је предузеће у стању, да исказује добит од 633 хиљаде динара. Пошто је из прошле године пренет у ову пословну годину губитак од 339 хиљада динара, то износи исказана чиста добит 294 хиљаде динара, која се је пренела на нови рачун.

У управи рудника „Костолац“, Ђорђе Вајферт а. д. налазе се следећа г. г.: Ђорђе Вајферт, претседник; Др. Фердинад Грамберг, Драг. К. Протић и Херман Грамберг.

VALJEVSKA ŠTEDIONICA — VALJEVO

Prilikom ranije analize Valjevske štedionice u Valjevu imali smo prilike da napomenemo, da će ona ove godine slaviti šesdesetogodišnjicu svog postojanja (osnovana je 1871. god.). Od novčanih zavoda osnovanih u predratnoj Srbiji ona je treći najstariji zavod u opšte i jedini koji je sačuvao svoju prvobitnu firmu. Ona i po volumenu svojih poslova pripada među naše najjače provincijske banke.

Redovne bankarske operacije su najvažnije polje rada Valjevske štedionice; pri tome pak nesmemo zaboraviti da je njezina uloga u Valjevu i okolini imala naročitu važnost i zbog poslovanja koje zapravo nije isključiva bankarska domena. Štedionica se naime bavi i vrlo opsežnom robnom trgovinom i industrijskim finansiranjem. Za to vidimo da banka podržava pored bankarskog odeljenja još i samostalno robno odeljenje, koje se bavi uvozom i izvozom. Najveći izvozni kontingent tvore poljoprivredni proizvodi i suve šljive; ovo poslednje je poslovna grana koja je bila od naročite važnosti pre svetskoga rata i u prvim posleratnim godinama. U ovoj godini na pr. izvoz šljiva opet se malo nešto popravio, pošto je poslednje dve godine bio potpuno upropašćen. U svom izveštaju za 1929. god. banka je napomenula da je u pretprošloj godini sa valjevske pijace izvezeno svega 70 do 80 vagona prema 1500 do 2000 vagona u normalnim prilikama. Uvozni posao robnog odeljenja koncentrisan je u glavnome na uvoz poljoprivrednih mašina, pamuka i nešto stakla i staklene robe. Rezultat rada ovog odeljenja vrlo je zadovoljavajući.

U pogledu industrijske delatnosti Valjevske štedionice treba napomenuti da je ona danas jedini sopstvenik industrijskog trgovačkog a. d. „Suvobor“ u Obrenovcu. Ovo je poduzeće osnovano od strane štedionice u 1922. godini sa glavnicom od 5 miliona dinara u kojoj je učestvovala prvobitno sa 50%. U 1930. godini preuzela je Valjevska štedionica još i ostalih 50%. „Suvobor“ je u 1930. godini pokazao nešto manje zadovoljavajući rezultat nego u 1929. godini. Čista dobít iznosi 65 hiljada dinara prema 440 hiljada u 1929. godini; razlog tome leži u šumskoj i žitarskoj krizi. Dok je strugara „Suvobor“ u 1929. godini preradila 14.600 kubnih metara građe i 503 vagona pše-

nice, u 1930. godini proizvodnja je smanjena na 12 hiljada kub. metara građe i 250 vagona brašna. Sem opšte krize šumske industrije mora „Suvobor“ da se bori i drugim specijalnim teškoćama, koje se odražuju u teškoj i nepravednoj konkurenciji sa izvesnim, od strane nadležnih državnih vlasti povlašćenim konkurentima.

Međutim ove teškoće ne dolaze do izražaja u bilansima Valjevske štedionice. Njezini poslovi pokazuju i u 1930. godini vrlo povoljan razvitak, što nam najbolje ilustruje sledeće upoređenje glavnih bilansnih pozicija za poslednje 4 godine:

Račun izravnanja				
Aktiva	1927.	1928.	1929.	1930.
	u hiljadama dinara			
Blagajna i žiro	838	951	772	1.137
Menice	11.899	12.142	12.657	11.907
Hipotekarni zajmovi	245	58	317	205
Zajmovi na zaloge	1.858	2.661	2.637	2.018
Tekući računi	5.404	6.163	8.128	8.322
Hartije od vredn. rez. fonda	868	1.020	1.124	1.136
Hartije od vredn. penz. fonda	72	81	112	143
Hartije od vrednosti	2.670	2.578	2.993	4.014
Realitete	280	460	461	461
Prenosna aktiva	9.807	12.740	14.578	14.091
Inventar	93	82	76	70
Razno	63	—	—	418
Pasiva				
Glavnica	5.000	5.000	5.000	5.000
Rezervni fondovi	1.532	1.619	1.755	1.919
Ulozi na štednju	10.059	12.368	14.997	17.652
Poverioci	2.612	1.891	2.189	648
Reeskont	3.736	3.851	3.865	3.251
Prenosna kamata	227	285	293	295
Dobit za podelu	882	906	920	840
Zbir bilansa	34.100	38.938	43.858	43.925

Račun gubitka i dobitka

Rashodi				
Porezi, troškovi i plate	752	871	905	1.145
Kamata	1.078	1.382	1.524	1.674
Otpisi	58	89	166	228
Gubitak na efektima	136	150	96	80
Dobit	1.192	1.225	1.334	1.135
Prihodi				
Kamata	2.615	3.102	3.257	3.423
Provizije	359	368	437	555
Prinos nepokretnosti	86	89	106	83
Prinos efekata	156	159	123	135
Naplaćena i otpisana potraž.	—	—	12	47
Prenos dobiti	—	—	—	20
Zbir rashoda i prihoda	3.218	3.718	3.936	4.265

Zbir bilansa ostao je tako reći nepromenjen sa 43,9 miliona dinara; u prkos tome ima u pasivi značajnih promena. Ulozi na štednju i po tekućim računima porasli su za preko 2,6 miliona dinara na 17,6 miliona dinara. To je za 1930. godinu naročito povoljna okolnost a vrlo malo ima zavoda koji se u to doba mogu ponositi sa povećanjem uloga. Za poslednje tri godine ulozu su porasli za čitavih 7,6 miliona dinara, a za vreme od poslednjih 10 godina od 1,12 miliona krajem 1919. godine porasli su za preko 16 miliona dinara. To je svakako rekord. Sem uloga, Valjevska štedionica upotrebljava još dva izvora stranih sretstava, naime poverioce po tekućim računima i reeskont. Reeskont je poslednjih godina bio skoro nepromenjen sa 3,8 miliona dinara; u 1930. godini smanjen je za 600 hiljada dinara. Mnogo jače smanjenje pak pokazuje račun poverioca — za skoro 1,6 miliona dinara prema 1929. godini tako da iznosi krajem 1930. godine svega još 650 hiljada dinara. Ovo

nam dokazuje, da je banka upotrebila priliv uloga za smanjenje reeskonta i poverioca koji su u današnje doba i suviše skupi, a mogu vrlo dobro da posluže kao rezerva. Banka dakle u 1930. godini nije više povećavala volumen svojih lukrativnih angažmana. Ukupna tuđa sretstva iznose krajem 1930. godine 22 miliona dinara; njima na suprot stoje sopstvena sretstva bančina sa 7 miliona dinara (ne uzimajući u obzir čistu dobit). Iz ovoga stanja rezultira odnos od 1:3 ili drugim rečima: na 1 milion sopstvenih sretstava dolazi 3 miliona tuđih (bilo uloga, poverioca ili reeskonta). To je zapravo najidealniji odnos koji jedna banka može da pokazuje. Od tih sopstvenih sretstava otpada 5 miliona na glavnice a 1,92 miliona na rezervne fondove. Dok je glavnica poslednjih godina ostala nepromenjena porasli su rezervni fondovi za poslednje tri godine za 400 hiljada. Znači da banka stalno vodi računa o pojačanju sopstvenih sretstava.

Ukupni bančin obrtni kapital iznosi skoro 30 miliona dinara, a njegovi plasmani podeljeni su na sledeće pozicije: u 1930. godini iznose menični krediti 11,9 miliona dinara; prema 1929. godini nešto su smanjeni, za 750 hiljada. Ovo je činjenica, koju primećujemo u poslednje vreme kod svih novčanih zavoda a posledica je novo nastalih prilika i privredne depresije; banke zbog razloga sigurnosti smanjuju volumen kredita, datih na osnovu menica — ali u najviše slučajeva smanjuju i ostale angažmane. Tako vidimo, da su hipotekarni krediti u ovoj godini reducirani za jednu trećinu, od 317 hiljada na 205 hiljada, a zajmovi na zaloge su opali od 2,64 miliona u 1929. godini na 2 miliona dinara. Uprkos tome pak su porasli krediti po tekućim računima, koji su na taj način u 1930. godini dostigli rekordnu visinu od 8,32 miliona dinara. Smatramo, da obavlja banka po tim računima i finansiranje svojih industrijskih preduzeća, u prvom redu „Suvobor“.

Interesantno je kretanje bančnih hartija od vrednosti, koja su u 1930. godini porasli za preko 1.05 miliona dinara na 5.3 miliona (u što računamo i efekte rezervnog i pensionog fonda). Ovaj porast potiče od preuzimanja drugog dela glavnice „Suvobora“ ali i kupovanja državnih hartija od vrednosti: Tako vidimo da ima Valjevska štedionica više nego što joj iznosi glavnica plasirano u efektima. Nepokretnosti su poslednje tri godine nepromenjeno bilansirane sa 460 hiljada dinara, a inventar se postepeno otpisuje a krajem 1930. godine iskazan je sa 70 hiljada dinara. Radi povećanja likviditeta bančnih plasmana povišna je pozicija gotovine i potraživanja po žiro-računu na 1.14 miliona dinara.

Bruto prihodi svake godine su veći, za poslednje tri godine porasli su za preko jedan milion na 4.26 miliona dinara. U rashodima računa gubitka i dobitka padaju u oči dve pozicije: snažni otpisi i otpis na gubitku kod efekata. U doba poslednjih četiri godine otpisano je po prvoj poziciji 540 hiljada dinara a po drugoj 460 hiljada, ukupno dakle preko jedan milion. To ukazuje na rigorozno bilansiranje; uprava bančina pretpostavlja loše prilike i neće riskirati iznenađenja. Zato su veliki otpisi vrlo pravilni — a u koliko su i suviše visoki, oni stvaraju tihe rezerve.

Čista dobit iznosi 1.13 miliona dinara, a po odbitku dotacije fondovima, tantijeme i t. d. ostaje u 1930. godini za podelu 840 hiljada dinara (u 1928. i 1929. godini bilo je 920 hiljada)

U Upravnom odboru nalaze se sledeća gospoda:

Pretsednik: Milan M. Matić, trgovac; potpredsednik: Spasoje V. Spasojević, trgovac; Rad. M. Milutinović, trgovac; Ljub. J. Vilotijević, industrijalac, Nedeljko Pavlović; Mihajlo R. Jevtić, advokat; Miloje R. Lazić, trgovac; Jovan Ž. Ilić, trgovac; Milan R. Gođevac, trgovac; a Nadzorni odbor sačinjavaju gospoda: Miljko J. Pajević, trgovac; Božidar Despotović, trgovac; Petar M. Tadić, apotekar; Mihailo N. Jovanović, izvoznik. Direktor je g. Živ. R. Lazić.

„ТРАВЕРС“ Д. Д. ЗА ИНДУСТРИЈУ И ПРОМЕТ ЖЕЛЕЗНИЧКИМ ПРАГОВИМА — ЗАГРЕБ

Подузеће је основано 1921 године. Дионичка је главница износила 250 хиљада динара. Акционари су били главна шумска подузећа, која продуцирају железне прагове из хростовине. Ово је подузеће имало задаћу да организира извоз хростових прагова и да тако елиминира међусобну конкуренцију. У погледу железничких прагова славонска хростовина има готово монополни положај. То се преимућство није смело изгубити међусобном конкуренцијом. „Траверс“ је фунгирао као нека врста продајни биро. Сам није продуцирао прагове, барем не у прво време, него је од великих подузећа имао у неку руку и заступство за продају на страни.

У нашем извозу дрвета хростови прагови играју важну улогу. Прошлних 5 година кретао је извоз хростових прагова као што следи:

година	у тонама	у хиљадама динара
1926	66.287	51.380
1927	135.175	92.052
1928	170.365	124.485
1929	190.367	150.187
1930	158.777	115.274

Како видимо све до прошле године извоз прагова константно је растао. Око 3,5% нашег укупног извоза отпада на железничке прагове. Последњих година у многим државама, нарочито онима које немају довољно дрвета а јаку индустрију железа, прављени су покушаји са железним односно бетонским праговима. Резултати нису били најповољнији јер је фалио еластичитет, што је много сметало возњи. Данас је хростовина опет највише тражени материјал за железничке прагове.

Извоз је прошле године знатно подбацио, а то је у вези са општим развојем привредних прилика. Ове је године назадовање извоза још јаче, тако да ће резултати концем године бити сасвим неповољни. Међутим, разне друге гране извоза дрвета пролазе још слабије него прагови. Јер, иако се не граде нове пруге, уредно издржавање железничке мреже тражи да се сваке године набави знатна количина прагова. Криза може да има за последицу да се неке набавке одложе, али се не могу елиминирати.

Од почетка прошле године, већина дионичке главнице налази се у рукама г. Ота Хајнриха, који је до тог времена био генерални директор Драг-а д. д. Загреб—Цапраг. Међутим већ 1927 године била је повишена главница од 250 хиљада на један милион динара. Г. Хајнрих је један од најспретнијих наших индустријалаца дрвета са великим кругом пословних пријатеља на страни. То му омогућава, да у извозу прагова заузима водеће место.

Биланси „Траверса“ за две последње године овако изгледају:

Актива	1929 г.	1930 г.
	у хиљадама динара	
Инвентар	135	266
Ефекти	128	142
Готовина	14	20
Инвестиције: Огревно одељење	—	191
Дужници	2.032	1.794
Роба	3.284	7.514
Пасива		
Главница	1.000	1.000
Повериоци	4.336	8.419
Транзиторне позиције	—	411
Добитак	109	99
Укупно	5.595	9.930

Инвестиција заправо нема. А за израду железничких прагова инвестиције нису ни потребне. Осим можда нешто алата, уколико га немају сами радници. За хростове прагове нису потребне ни пилане нити нарочити уређаји. Све се израђује на отвореном простору. Прошле године инвестирано

је 191 хиљада динара у одељење за огрев. Код израде прагова има толико отпадака да се само по себи намеће питање организације продаје дрвета за огрев.

Пословање се у току прошле године много проширило, макар је коњунтура и извоз прошле године била много слабија него претпрошле. Ту се одмах осећа, да је подузеће дошло у руке стручњака, који (иако су изгледи слаби) уме дати своје подузећу нов полет. Залиха робе порасла је од 3,3 милиона на 7,5 милиона, док су дужници опали од 2 милиона на 1,8 милиона динара. Повећање продукције носи за собом и држање већег складишта готове робе, а нарочито сировина. Поред тога долази под крај године до изаражаја знатно опадање извоза.

У пасиви порасли су повериоци од 4,3 милиона на 8,4 милиона динара или готово на двоструко. Веће залихе робе и материјала имале су за последицу веће обавезе према лиферантима односно новчаним установама.

Пословни резултат одговара у главном резултату постигнутом 1929. године. Обзиром да дионичка главница износи само милион динара, рентабилитет је доста повољан. Кад би и код других шумских подузећа получени добитак стајао у односу према властитом капиталу као што је то случај код „Траверса“ ситуација би била много повољнија.

Године 1926, укупна биланса „Траверса“ износила је само 250 хиљада динара. Са скоро 10 милиона динара биланс показује концем 1930 године појачање за скоро 40 пута. Како видимо то је развитак како се ретко налази код наших предузећа.

Нашем извозу дрвета праве се знатне тешкоће. Нарочито са стране дрвета других провенијенција. Међутим нашим железничким праговима не може се правити знатна конкуренција јер квалитет наших прагова далеко надмашује квалитет робе друге провенијенције. Треба само организацију и људе који ће преимућства наше робе знати довољно истаћи и тако јој осигурати довољан пласман и повољне цене. А тој задаћи ће „Траверс“ односно његов генерални директор најбоље удовољити.

У управи се налазе следећа г. г.: Ото Хајнрих, Бела Милић, Мавро Биндер, Др. Ото Цувај, Алфред Шпиц, Оскар Калман, Адолф Цувај и Др. С. Кауфер.

ИМПРЕГНАЦИЈА ДРВА, ЕЛЕКТРИЧНА ПИЛАНА И МЛИН Д. Д. — КАРЛОВАЦ

После бурне прошлости и прелаза из једне интересне сфере у другу, Импрегнација дрва д. д. нашла је своје смирење у крилу моћног конзерна Нашичке творнице танина и паропиле у Загребу.

Као акционарско друштво основано је 1917 године. До године 1922. подузеће је имало централу у Карловцу а онда је преноси у Загреб. Дионичка главница износила је у прво време 1,6 милиона круна. Године 1920 главница је повишена на 4 милиона круна. Емисиони је курс био 425 круна за 200 номинале. Године 1921 закључује се повишење главнице на 12 милиона круна. Исте те године је главница повишена на 8 милиона круна. Године 1922 следи повишење и за осталих 4 милиона тако да је уплаћена дионичка главница износила 12 милиона круна. Године 1923 она је претворена од 12 милиона круна на 3 милиона динара.

Године 1925. пошто је подузеће имало знатних губитака, проводи се санација. Дионичка главница снижује се од 3 милиона на 1,2 милиона динара и то на тај начин што је номинала поједине дионице смањена од 50 на 20 динара. Подузеће, које је раније пролазило из једне интересне сфере у другу било је године 1924 дефинитивно прекупљено од Нашичке творнице танина д. д. која је и провела санацију и која од тог доба финансира подузеће.

Импрегнација се у главном бави импрегнирањем железничких прагова и телеграфских стубова. Хростовина долази скупо, нарочито за телеграфске стубове пак се покушало наћи друго јефтиније дрво који би могли да је замени. И нашло се буквину. Али не у природном стању него препа-

рирану. Импрегнира се у једној извесној саставини катрана, пошто се прво ослободи знатне количине воде која се налази у дрвету и која је главни узрок да дрво труне. Будући да ми имамо велике количине буковине, изгледало је да ће се код нас развити знатна индустрија импрегнације дрветом. Међутим очекивања се нису испунила. Иноземство уколико је требало наше букове прагове, импрегнирало их је код куће. Ми и данас извозимо знатне количине букових прагова и букових телеграфских стубова али претежно у непрерађеном стању, односно не импрегниране.

Последњих 5 година наш извоз букових прагова износио је :

година	комага	вредност, у 1.000 динара
1926	946.959	51.380
1927	1,443.838	43.152
1928	357.894	12.082
1929	531.049	20.733
1930	594.921	26.759

Како видимо количина и противвредност извезених прагова знатно осцилира. Година 1927 показује знатан пораст а у 1928 години извоз је опао на минимум. Последње две године извоз се је опет нешто поправио. Али наравно ни издалека не може да достиже димензије извоза хрстових прагова.

Биланси Импрегнације за последње 4 године овако изгледају :

Активна	1927 г.	1928 г.	1929 г.	1930 г.
Инвестиције	7.463	7.813	7.813	7.813
Дужници	228	228	251	228
Ефекти јамчевине	416	416	416	416
Прелазне позиције	37	45	52	60
Губитак	1.036	952	909	803
Пасива				
Главница	1.200	1.200	1.200	1.200
Фонд амортизације	—	250	500	1.000
Повериоци	7.746	7.770	7.508	6.886
Прелазне ставке	236	236	236	236
Укупно	9.182	9.456	9.444	9.322

Инвестиције износе 7.8 милиона, при томе треба одбити амортизацију од 6.8 милиона; властита сретства износе само 1.2 милиона. По томе су инвестиције извршене из кредитних операција. Како се овде ради о афилираном подuzeћу то тај кредит не даје банка него Нашичка творница танина д. д. пак по томе камати не терете пословни резултат.

Дужници су минимални и показују готово исти износ. Значи да подuzeће израђену робу предаје својој мatici која води рачуна о продаји. У билансу не видимо позиције роба. Изгледа да и то иде преко матице и да карловачка афилијација у неку руку ради за туђи рачун примајући оштету за извршену прераду. Повериоци износе 6.9 милиона динара. Само нешто мање него што износе инвестиције.

Године 1927 подuzeће је имало губитак од преко милиона динара. Значи да санација у години 1925 није била довољно радикална и да је требало отписати читаву главницу и онда новом емисијом подuzeћу прибавити обртни капитал. Последње три године пословање је повољније. У прошлој години получен је чак и чисти добитак од 106 хиљада динара. Само што се он морао употребити за отпис губитка ранијих година. Држимо да би било боље једном енергичном операцијом отписати досадашњи губитак него чекати десетак година док се полученим добитком ранији губитак амортизира.

Подuzeће поред уређаја за импрегнирање има и електричну пилану као и млин који ради на ушур. У управи подuzeћа седе водеће личности Нашичке творнице танина и паропиле д. д. Загреб.

У управи су следећа г. г.: Херман Розенберг, Д-р Бранко Пливерић, Геза Ковач, Александер Сор, Јосип Фишер и Д-р Мавро Раји.

ТВОРНИЦА ПАРКЕТА И ПАРОПИЛА Д.Д. У ЗАГРЕБУ.

Индустрији дрвета у последње време није ишло добро. У иноземство могле су се пласирати мање количине израђеног дрвета а и получене цене биле су много ниже него раније. Код оваквих прилика јасно је да се је међу појединим подuzeћима појавила оштра конкуренција која је ниске цене још више оборила. Нарочито оном делу продукције дрвета који се претежно конзумира у самој земљи.

Тако је било и са паркетима. Конкуренција појединих подuzeћа која израђују паркете била је на домаћем тржишту тако оштра, да су се цене спустиле испод продукционих трошкова. Наравно да такво стање није могло дуже да траје. Како је број подuzeћа која израђују паркете прилично ограничен бар колико се тиче оних са већим капацитетом, могло је лакше него код других делова дрвне продукције да дође до споразума. Готово све творнице паркета у држави, удружиле су се у циљу избегавања оштре форме конкуренције и у циљу побољшања цена које су за време борбе биле тако ниско пале.

Пре неко време основано је у Загребу Народно д. д. Паркетунион. Ово подuzeће фунгира као нека врста продајног уреда картелираних творница паркета. Оно контролира продукцију и цене а врши и продаје за заједнички рачун. На тај начин успело је продукцију довести у ред и поправити цене. Подuzeћа која су ван картела немају толики капацитет да би у већој мери могла отежати политику картела.

И творница паркета и паропила д. д. у Загребу члан је картела пак по томе пословни успеси битно су се побољшали.

Подuzeће је основано као акционарско друштво 1927 године. Дионичка главница износила је 1.2 милиона круна. У децембру 1920 дионичка је главница подигнута на 3 милиона круна. Године 1922 она се претвара у 750.000 динара. Године 1923 дионичка се главница повисује на 1 милион динара.

Године 1927 проводи се валоризација према закону из године 1926. Валоризацијом добивени износ од 400.000 динара употребљен је за повишења дионичке главнице од 1 на 1.4 милиона динара. Повишење је проведено на тај начин да је номинала дионице повишена од 100 на 140 динара.

Подuzeће има капацитет од 96.000 м³ годишње паркета и 8.000 м³ резаног дрва. Своју продукцију пласира претежно у првом реду у Загребу.

Биланс за 4 последње године пружа следећу слику :

Активна	1927 г.	1928 г.	1929 г.	1930 г.
Земљиште и зграде	511	511	511	634
Стројеви	235	235	235	235
Ефекти	25	33	32	32
Благајна	180	140	157	96
Роба	6.521	6.162	7.140	6.542
Дужници	1.568	1.334	1.645	1.387
Губитак	29	22	19	217
Пасива				
Дионичка главница	1.400	1.400	1.400	1.400
Резерва	32	32	32	32
Фонд валоризације	170	170	170	170
Амортизација	86	86	86	86
Веровници	7.721	6.894	6.973	7.448
Акцепти	—	—	1.071	—
Укупна биланца	9.421	8.592	9.867	9.147

Све инвестиције износе 870 хиљада динара. Кад одбјемо фонд амортизације, нити 700.000 динара. Властита сретства износе 1,600.000 динара или двоструко више него што су инвестиције. То показује да је подuzeће на здравим темељима.

Робе је на складишту 6:5 милиона а дужници износе само 1.4 милиона динара. Код творница паркета залихе силовина мора да су знатне. Треба година док се хрстовина толико осуши да се из ње могу правити првокласни паркети.

Ради тога творнице паркета морају имати хростовине за неколико година, уколико не купују суху робу која је наравно много скупља.

Подузеће ради и са 7.5 милиона туђих сретстава. Међутим роба и дужници прелазе тај износ.

Пословни резултати последњих година нису били повољни и биланс је констатно закључиван са губитком. Нарочито прошле године. Конкуренција између појединих творница паркета била је оштра нарочито прошле године пак је то морало деловати и на пословни резултат.

Земљиште и зграде билансиране су са 634 хиљаде динара. Творница се налази у западном делу града у рејону у којем се већ дижу и трокатнице. Како творница, нарочита стоваришта дрвета запремају знатну површину то би се пар-

целацијом могао добити износ за неколико пута већи него што је исказана билансна вредност свих некретнина. У најскорије време један део некретнина биће распарцелисан. Разлика између билансне и стварне вредности биће толика да ће продајом и једне саме парцеле губитак бити елиминисан. Кад би творница напустила данашње место и преселила се негде даље на периферију, за градилишта добила би толико да би не само могла подигнути једну нову модерну творницу него би још остао и знатан вишак. Номинална је дионице 140 динара. Њена унутрашња вредност је неколико пута већа.

У управи су следећа г. г.: Милан барон Турковић, Гвидо Понграц, Александар Хајрих, Д-р Милан Врбанић, Д-р Јосип Селак и Иван Шнајдер.

Ваљевска штедионица - Ваљево

Рачун изравнања на дан 31. децембра 1930. год.

Активна		Пасива	
	Динара		Динара
Благајна и жиро	1,137.220'—	Главница	5,000.000'—
Менице	11,907.669'—	Резервни и пенс. фондови	1,919.372'—
Хипотеке	204.455'—	Улози на штедњу и по тек. рач.	17,652.008'—
Зајмови на залогe	2,018.805'—	Повериоци по тек. рачунима	647.799'—
Текући рачуни	8,322.525'—	Реесконт	3,251.750'—
Вредности рез. фонда	1,135.952'—	Преносна пасива	14,090.986'—
„ пенс. фонда	143.134'—	Неподигнута дивиденда	859'—
Хартије од вредности	4,014.454'—	Преносна камата	295.000'—
Преносна актива	14,090.986'—	Гантијема	227.163'—
Инвентар	70.000'—	Остатак добити	840.503'—
Разна актива	418.440'—		
	Укупно 43,925.440'—		Укупно 43,925.440'—

Губитак		Рачун губитка и добитка на дан 31. дец. 1930. год.		Добитак	
	Динара		Динара		Динара
Пореза, трошкови и плате	1,145.707'—	Камата	3,422.897'—		
Камата	1,674.018'—	Провизије	555.530'—		
Отписи	228.534'—	Приходи од непокретности	83.520'—		
Губитак на ефектима	80.743'—	Приходи од ефеката	135.198'—		
Добит на дотацијама	1,135.815'—	Наплаћена сумњива потраживања	47.294'—		
		Пренос добити	20.378'—		
	Укупно 4,264.817'—		Укупно 4,264.817'—		

У П Р А В Н И О Д Б О Р

Н А Д З О Р Н И О Д Б О Р

Творница паркета и паропила д. д. у Загребу

Рачун изравњања на дан 31. децембра 1930. год.

Активa		Пасивa	
	Динара		Динара
Земљишта и зграде	634.856.—	Дион. главница	1,400.000.—
Стројеви, трансмисије, трачнице и скретнице	235.173.13	Причува за умањ. вриједности стројева и зграда	86.750.—
Вриједносни папири	32.745.70	Причува за порез	8.750.—
Јамчевине	1.375.—	Причувна заклада	32.775.52
Блага на	55.784.04	Повјербени рачун	1.188.—
Поштанска штедионица	40.232.38	Фонд за покриће штета насталих од промјене вриједности валуте	170.000.—
Залиха робе	6,542.625.45	Пословни пријатељи, вјеровници	7,448.435.66
Пословни пријатељи, дужници	1,387.698.71		
Губитак 1929. год.	19.921.74		
Губитак 1930. год.	197.487.03		
	217.408.77		
	Укупно 9,147.899.18		Укупно 9,147.899.18

У П Р А В Н И О Д Б О Р

Н А Д З О Р Н И О Д Б О Р

„Траверс“ д. д. за индустрију и промет жељезничким праговима - Загреб

Активa Рачун изравњања на дан 31. децембра 1930. год. Пасивa

Активa		Пасивa	
	Динара		Динара
Инвентар	266.709.74	Дионичка главница	1,000.000.—
Вриједносни папири	142.258.62	Вјеровници	8.419.467.67
Готовина	20.510.41	Транситорне ставке	411.281.10
Инвестиције:		Пренос добитка 1929. г.	16.966.92
Огревни одио	191.599.—	Добитак у 1930. год.	82.804.88
Дужници	1,794.879.—		
Залиха робе	7,514.563.80		
	Укупно 9,930.520.57		Укупно 9,930.520.57

Н А Д З О Р Н И О Д Б О Р

Импрегнација дрва, електрична пилана и млин д. д. - Карловац

Активa Рачун изравњања на дан 31. децембра 1930. год. Пасивa

Активa		Пасивa	
	Динара		Динара
Инвестиције	7,813.343.04	Дионичка главница	1,200.000.—
Дужници	228.639.30	Причува за умањену вриједност	1,000.000.—
Вријед. папири и јамчевине	416.601.—	Вјеровници	6,886.851.86
Прелазне ставке	60.480.—	Прелазне ставке	236.000.—
Пренос губитка од 31. дец. 1929. г.	909.958.98		
Добитак 31. дец. 1930. год.	106.170.46		
	Укупно 9,322.851.86		Укупно 9,322.851.86

Рудник „Костолац“ Борђе Вајферт а. д. Београд

Рачун изравњања на дан 31. децембра 1930. године.

Актива	Динара	Пасива	Динара
Готовина	268.556.—	Главница	10,000.000.—
Хартије од вредности	50.000.—	Резервни фонд	31.908.—
Непокретности	2,151.968.—	8% обвезнице	14,900.000.—
Концесија „Костолац“	5,000.000.—	Пасивне менице	3,600.000.—
Машинерије	606.612.—	Повериоци	12,320.261.—
Железничка постројења	2,030.708.—	Разна пасива	8,857.096.—
Млинска инсталација	270.936.—	Чиста добит	294.400.—
Покретни инвентар	810.270.—		
Пловни објекти	17,768.000.—		
Инвентар пловних објеката	1,784.849.—		
Угаљ и материјал	891.621.—		
Дужници	9,706.989.—		
Разна актива	8,163.156.—		
	Укупно 50,003.665.—		Укупно 50,003.665.—

Рачун губитка и добитка на дан 31. дец. 1930. год.

Расходи	Динара	Приходи	Динара
Пренос губитка	339.307.—	Приходи од угља	4,408.695.—
Трошкови	3,067.340.—	Разно	1.625.—
Бродарство	131.103.—		
Млин	34.001.—		
Економија	4.649.—		
Описи	539.520.—		
Чиста добит	294.400.—		
	Укупно 4,410.320.—		Укупно 4,410.320.—

У П Р А В Н И   О Д Б О Р

Н А Д З О Р Н И   О Д Б О Р